

Звіт про результати опитування підприємців міста **ОДЕСА**

Матеріали до Стратегічного плану економічного розвитку

Опитування проводилося за підтримки американського народу, наданій через
Агентство США з міжнародного розвитку в рамках проекту
"Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність".

Погляди авторів, висловлені в цьому документі, можуть не співпадати з поглядами
Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду Сполучених Штатів Америки.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

лютий 2010 р.

Зміст

I. ВСТУП.....	3
II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	3
III. ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ.....	3
IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ	6
1. Статус підприємств.....	6
2. Загальний стан бізнесу.....	7
3. Клієнти	10
4. Питання праці та зайнятості.....	11
5. Нерухомість.....	15
6. Послуги та відносини з органами місцевої влади	17
7. Критичні питання.....	21
8. Загальні враження	22
V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК.....	24

Перелік рисунків

Рис. 1. Структура акціонерів (власників) усіх підприємств	6
Рис. 2. Структура акціонерів (власників) малих підприємств	6
Рис. 3. Структура акціонерів (власників) середніх підприємств	6
Рис. 4. Перешкоди для подальшого розвитку (усі підприємства)	7
Рис. 5. Перешкоди для подальшого розвитку (малі підприємства)	8
Рис. 6. Перешкоди для подальшого розвитку (середні підприємства).....	8
Рис. 7. Переваги вступу до ЄС	9
Рис. 8. Недоліки вступу до ЄС	9
Рис. 9. Регіональний розподіл збуту продукції підприємств.....	10
Рис. 10. Ринки збуту. Порівняння з іншими містами	10
Рис. 11. Причини закріплення підприємств	11
Рис. 12. Рівень задоволення працедавців Одеси якістю робочої сили	12
Рис. 13. Рівень задоволення малого бізнесу Одеси якістю робочої сили.....	12
Рис. 14. Рівень задоволення середнього бізнесу Одеси якістю робочої сили.....	12
Рис. 15. Рівень задоволення працедавців деяких міст України якістю робочої сили.....	13
Рис. 16. Нестача робочої сили.....	14
Рис. 17. Заробітна плата та збут	14
Рис. 18. Інформація про нерухомість і можливості для розширення.....	15
Рис. 19. Причини перенесення бізнесу з Одеси	16
Рис. 20. Послуги органів влади.....	17
Рис. 21. Пріоритети щодо покращення якості послуг.....	18
Рис. 22. Послуги підрозділу з економічного розвитку	19
Рис. 23. Контакти з органами влади та управління.....	20
Рис. 24. Критичні питання (усі респонденти)	21
Рис. 25. Загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат міста.....	22

I. ВСТУП

У січні-лютому 2010 року було проведене опитування роботодавців м. Одеса. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади, який визначатиме економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Експертного комітету стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Одесі, місті з населенням понад 1008 тис. жителів. Серед питань анкети були історія і статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади, та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

До 11 лютого 2010 року було заповнено 51 анкету. У переліку для опитування були як найбільші роботодавці міста, так і вибірка малих підприємств. У цьому звіті зведено узагальнені відповіді всіх підприємств.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною. Правом «інкогніто» скористувались понад 90% респондентів. Це рекордний показник серед усіх раніше опитаних міст України.

Звичайно, опитування 51 підприємства не може абсолютно відобразити думку всієї бізнесової спільноти Одеси, але ці підприємства, які являють собою, переважно, динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній, репрезентують значну частину місцевої економіки, і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в інших містах України.

На опитаних підприємствах працює 30237 осіб. Якщо врахувати, що всього у місті налічується 291,6 тис найманих працівників, то фактично опитані працедавці 15,8% найманих осіб. Очевидно, варто врахувати, що серед цієї кількості зайнятих (291,6 тис) є працівники бюджетних установ та громадських організацій, а також військові кадрової служби, які не приймали участі в опитуванні.

III. ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ

1. Найбільша частка респондентів сконцентровані на торгівлі і наданні послуг населенню, є представники сфери виробництва та транспорту. У структурі власності серед респондентів присутність іноземного капіталу є незначною. У структурі власників усіх опитаних підприємств, відносно до числа працюючих, частка приватної власності сягає 48 відсотків.
2. Промисловість підприємств-респондентів Одеси має доволі низький рівень експортної орієнтації та диверсифікації клієнтів. Ринок України (у т.ч. місцевий і обласний) у загальній структурі становить майже 90%. Промисловість, транспорт, сфера торгівлі та

послуг, очевидно, обслуговують місцевий ринок. Присутність іноземного капіталу серед підприємств-респондентів, є дещо нижчою у порівнянні з середнім в Україні показником. В опитуванні не взяли участь всі підприємства-експортери, тому дане опитування не є репрезентативним щодо аналізу експортної складової економіки міста.

3. Одеса, як і вся Україна, відчула вплив фінансово-економічної кризи. 53% респондентів прогнозують негативну динаміку збуту у 2010 році від -3,5% аж до -90% (у середньому на 36%). Майже 6% сподіваються завершити 2010 рік на такому ж рівні, як 2009. І лише 39% опитаних прогнозують у 2010 році незначне зростання обсягів збуту від 1% до 65% (у середньому на 21%).
4. Серед чинників найбільш негативного впливу на поточний і майбутній розвиток бізнесу респонденти назвали «загальну економічну ситуацію» та «недоступність фінансування». При цьому для сектору малих підприємств, у порівнянні з середніми, набагато більшою перешкодою для розвитку є фактор «ставлення місцевої влади».
5. Середній збут усіх опитаних підприємств міста на одного працівника, знаходиться на рівні понад 472,9 тис. грн./рік. Цей показник є суттєво вищим, ніж середні показники по інших містах України.
6. Серед основних причин розташування свого підприємства саме у Одесі респонденти назвали: для 40 з 51 підприємства однією з основних причин є наявність покупців (клієнтів), для 38 – наявність кваліфікованої робочої сили, 32 - наявність постачальників сировини, 28 - існування кластера споріднених компаній, 26 - постачальників комплектуючих, а 25 підприємств – існування бази для наукових досліджень і конструкторських розробок.
7. Загальна чисельність працівників з повним робочим днем п'ять років тому на опитаних підприємствах становила 14801 особу. Збільшення кількості робочих місць спостерігалось до 2008 року, коли на підприємствах, що брали участь у опитуванні, працювало 32353 особи. Станом на 2009 рік на підприємствах-респондентах працює 30237 осіб. Прогноз працедавців на 2010 рік ще більш песимістичний – порівняно з 2009 роком, імовірно, буде скорочено майже 50% робочих місць.
8. Жінки складають 26,5% працівників у вибірці, що є порівняно нижчим показником, ніж у середньому по Україні і це логічно з огляду на «чоловічий» характер домінуючих секторів економіки міста. У той же час до вибірки не потрапили важливі роботодавці жінок – сфери освіти.
9. Частка працівників з вищою освітою становить усього 16,5% (у 2004 році – 24,4%). Очевидно, ця цифра не є коректною для міста, оскільки значна частка людей з вищою освітою працює в бюджетних та фінансових установах які до вибірки майже не потрапили. Додатковим фактором, який підтверджує потенціал економічного розвитку міста, є наявність на 31% від загальної кількості опитаних підприємствах підрозділів, які займаються науковими розробками нової продукції. Ще майже 20% респондентів розглядають можливість створення такого відділу у найближчому майбутньому. На момент опитування у відділах конструкторських розробок працює 119 осіб.
10. Загальний рівень задоволення усіх працедавців Одеси якістю робочої сили є наступним: 37% працівників мають відмінну якість, 44% – добру, 16% – задовільну і 3% – погану. Задоволення роботодавців якістю свого персоналу знаходиться на порівняно вищому рівні, ніж в середньому по інших містах України.
11. Нестача кваліфікованої робочої сили навіть сьогодні в умовах фінансово-економічної кризи та спричиненого нею вивільнення трудових ресурсів є суттєвою проблемою. Її відчувають 46% підприємств, ще 26% очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому. У 28% підприємств такої проблеми немає. Така ситуація на ринку праці у перспективі (після завершення кризового періоду) загрожує швидким зростанням попиту на кваліфіковані кадри і думати про забезпечення цього майбутнього попиту необхідно вже зараз.
12. Фактична місячна заробітна плата на опитаних підприємствах становить у середньому 2123 грн. Ці показники є порівняно вищими від середніх по Україні, і по Одеській області.

Загалом, диференціація середньої заробітної плати на підприємствах у місцевій економіці відбувається у широкому діапазоні (понад 1000% різниці) від 419 грн. до 4636 грн. на місяць.

13. Можливість розширення (наявний земельний ресурс) у даному місцезнаходженні має 28 фірм. Брак нерухомого майна для розширення зазначили 23 фірм. У той же час, 5 з опитаних підприємств міста цілком готові надати в оренду або продати частину своїх приміщень, а 16 розглядають таку можливість у майбутньому. У переважній своїй більшості підприємства не готові продавати або здавати в оренду надлишки майна.
14. Можливість розширення в Одесі розглядають 23 підприємства. Лише 20 підприємств мають твердий намір розширювати бізнес в Одесі. Решта – 8 респондентів не планують розширення. Лише 6 з 51 респондента розглядають можливості для перенесення бізнесу з міста Одеса. Значно більше бажаючих інвестувати на території існуючого місцезнаходження – 43 респонденти вирішили це зробити, або розглядають таку можливість.
15. Загальні ж настрої щодо перспектив інвестування (навіть не дивлячись на вплив фінансово-економічної кризи) доволі оптимістичні. 45% респондентів вказали, що у найближчі 1-3 роки вони планують інвестувати у розвиток бізнесу понад 10637 млн. грн. та створити понад 2400 робочих місць.
16. Суттєво краще, ніж респонденти в інших містах України, підприємці Одеси оцінили такі послуги місцевої влади, як утримання доріг та збирання і вивезення твердих побутових відходів». Гірше, ніж в інших містах, була оцінені такі послуги, як: надання ділянок і будинків для ведення бізнесу, підтримка малого і середнього підприємництва, ліцензування і надання дозволів на будівельні роботи, ліцензування і надання дозволів на ведення бізнесу. Але, хоч «утримання доріг» отримало доволі високу оцінку, серед пріоритетів, де хотілось би бачити якнайшвидший прогрес – ця позиція серед інших отримала другий рейтинг.
17. Підприємці міста також визначили свої пріоритети щодо сфер муніципальних послуг у яких вони хотіли б бачити покращення у найкоротші терміни. На думку 20% респондентів, місто в першу чергу має почати надавати більш активну підтримку малих і середніх підприємств та утримання доріг, 17% бажають покращення сфери громадського транспорту, 16% - розвитку міської інфраструктури (газ, вода, каналізація і т.п.), 12% - активізації житлового будівництва, покращення у сфері охорони правопорядку, ліцензування та надання дозволів на ведення бізнесу, надання будівель та земельних ділянок.
18. Результати оцінки респондентів з владними структурами та посадовцями демонструють відносно низький рівень контактів підприємців з більшістю органів влади та управління, а також організаціями, що підтримують бізнес. Найбільш позитивним є рівень контактів з торгово-промисловою палатою (найвищий рейтинг), і далі в порядку зменшення рейтингу – органом реєстрації бізнесу, управлінням з питань інвестицій, фінансовим управлінням та центром зайнятості. Найбільш негативно респонденти оцінили ефективність контактів з податковим органом (найгірший рейтинг), і далі в порядку зменшення рейтингу – районними органами влади, управлінням міліції, обласними органами влади, санітарно-епідеміологічною станцією, міською радою.
19. Респонденти визначили найбільш важливі напрямки, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку: Іноземні прями інвестиції - 55%, Комунальна інфраструктура – 43%, Інфраструктура для бізнесу - 29%, Розвиток малих і середніх підприємств - 27%, Туризм - 27%.
20. Місцева влада Одеси (міський голова, міська рада, виконавчий комітет) отримала суттєво нижчі оцінки, ніж місто, як територія для ведення бізнесу.
21. Майже третина опитаних підприємств вважає Одесу відмінним місцем для ведення бізнесу, ще понад 40% оцінюють місто на «добре». У порівнянні з іншими містами України респонденти Одеси дали своєму місту високі оцінки.

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. Статус підприємств

Приблизно 50% респондентів було засновано після 1990 року, решта є «продовжувачами справи» традиційних галузей та своїх попередників. Найбільша частка новостворених компаній належить малим підприємствам у сфері торгівлі та послуг, тоді як у сфері виробництва та серед великих і середніх роботодавців переважають традиційні підприємства харчової, будівельної, транспортної галузей промисловості, санаторно-курортні заклади. Присутність іноземного капіталу серед підприємств-респондентів (6 підприємств, у структурі власності яких частка іноземного капіталу складає в середньому 74%), якщо вимірювати її відповідною часткою працівників – 612 осіб (3 % до числа опитаних), є значно нижчою порівняно з середнім в Україні показником. У структурі власників усіх опитаних підприємств відносна до числа працюючих частка державної власності сягає 21 відсотків, комунальної – 31%.

Розподіл за категоріями власників підприємств подається нижче.

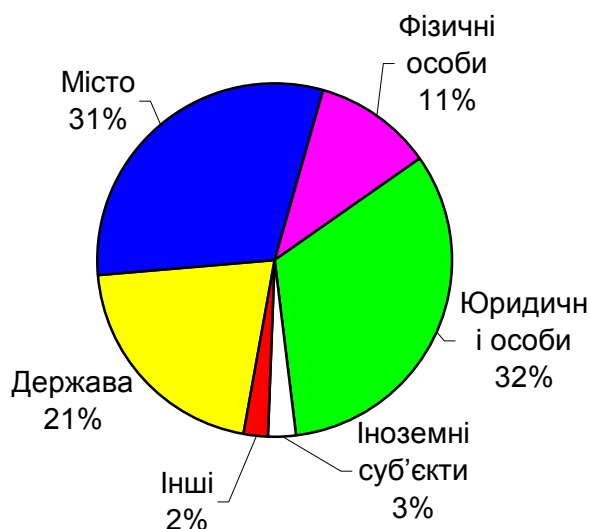

Рис. 1. Структура акціонерів (власників) усіх підприємств

Найбільша частка респондентів сконцентрована на торгівлі і наданні послуг населенню, є представники сфери виробництва та транспорту. У структурі власності серед респондентів присутність іноземного капіталу є незначною. У структурі власників усіх опитаних підприємств відносна до числа працюючих частка приватної власності сягає 48 відсотків.

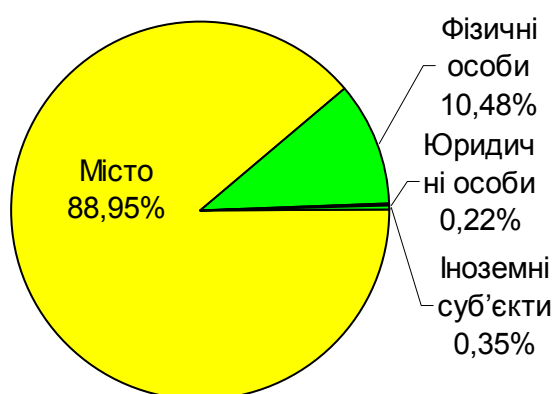

Рис. 2. Структура акціонерів (власників) малих підприємств

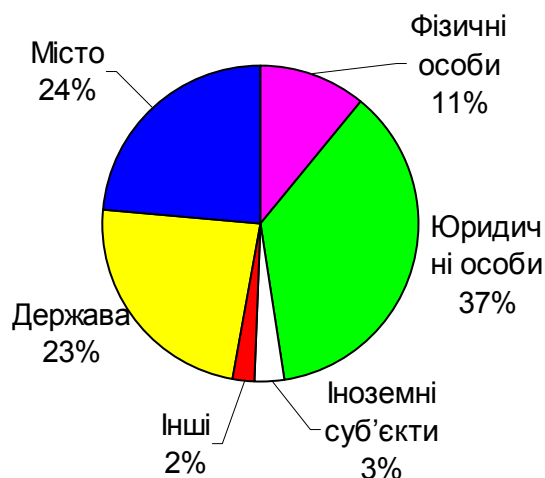

Рис. 3. Структура акціонерів (власників) середніх підприємств

2. Загальний стан бізнесу

Економіка міста, якщо розглядати її в розрізі підприємств-респондентів, є доволі диверсифікованою, тут присутні підприємства харчової, будівельної, транспортної галузей промисловості, санаторно-курортні заклади, підприємства торгівлі, надання послуг для мешканців міста і області, транспортні послуги. Промисловість, очевидно, є основним експортером. За даними цього опитування, 11% усієї продукції підприємств-респондентів Одеси йде за кордон. За межі області підприємства постачають лише 28% продукції. На жаль, експортний ринок є порівняно слабо диверсифікований.

Одеса, як і вся Україна, відчула вплив фінансово-економічної кризи. 53% респондентів прогнозують негативну динаміку збуту у 2010 році від -3,5% аж до -90% (у середньому на 36%). Майже 6% сподіваються завершити 2010 рік на такому ж рівні, як 2009. І лише 39% опитаних прогнозують у 2010 році незначне зростання обсягів збуту від 1% до 65% (у середньому на 21%).

Респонденти мали назвати чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. рис. 2).

Рис. 4. Перешкоди для подальшого розвитку (усі підприємства)

До чільної групи чинників увійшли: (1) «загальна економічна ситуація» – згадувалася у 22,6% всіх опитаних; (2) – «недоступність фінансування» – 11,7%. На третьому місці (3) «високі процентні ставки» – 9,5%, «національне законодавство» - 8,8%, «нестача кваліфікованої робочої сили» - 7,3% «витрати матеріали і комплектуючі» - 8,8%, «застарілі засоби виробництва» - 8%. Далі в рейтингу знаходяться такі фактори, як «внутрішня конкуренція», «ставлення місцевої влади», «витрати на енергію» та «утрата ринків у колишньому СРСР».

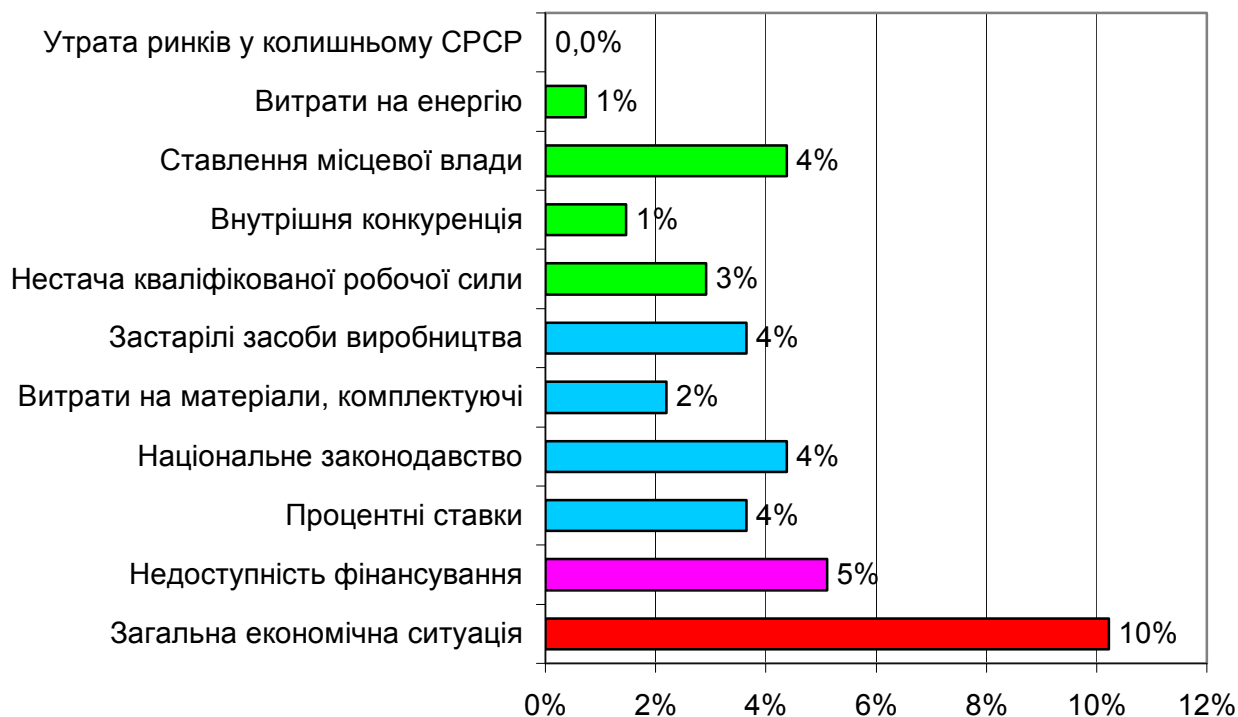

Рис. 5. Перешкоди для подальшого розвитку (малі підприємства)

Як бачимо, загрози для сектору малих і середніх підприємств суттєво відрізняє фактор «ставлення місцевої влади», який є значною на думку респондентів перешкодою саме для розвитку в Одесі малого бізнесу.

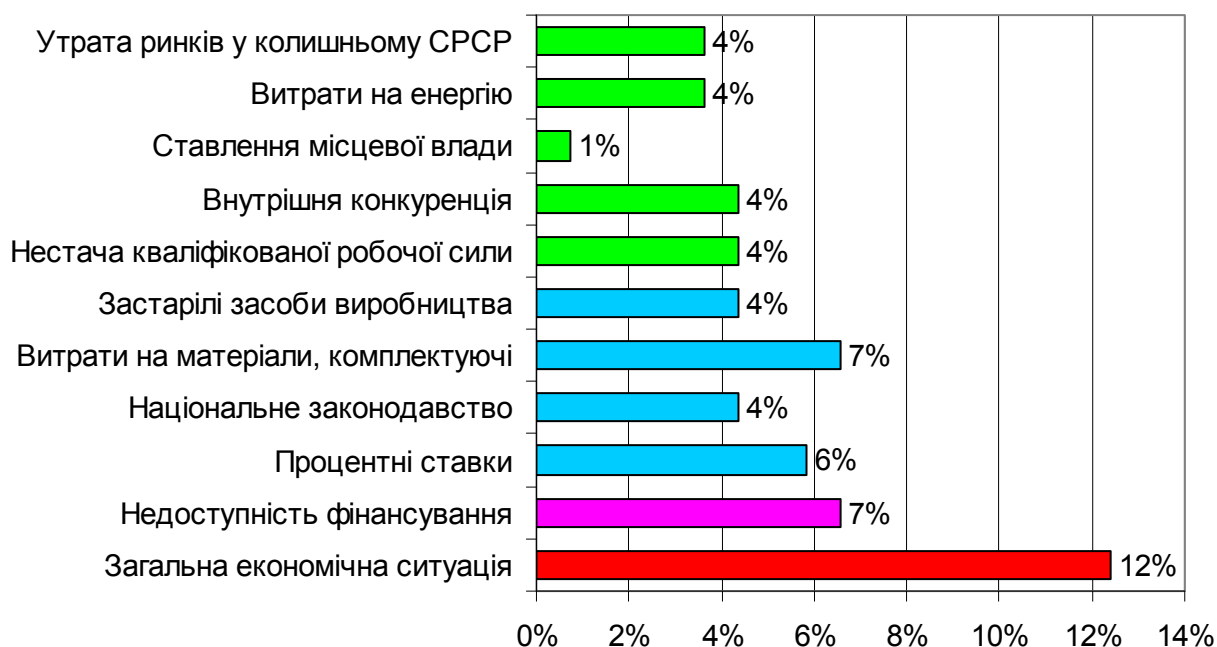

Рис. 6. Перешкоди для подальшого розвитку (середні підприємства)

Очікування, пов'язані з більш тісним співробітництвом України з ЄС чи вступом до цієї організації, є досить позитивними, хоча підприємства передбачають і негативні наслідки.

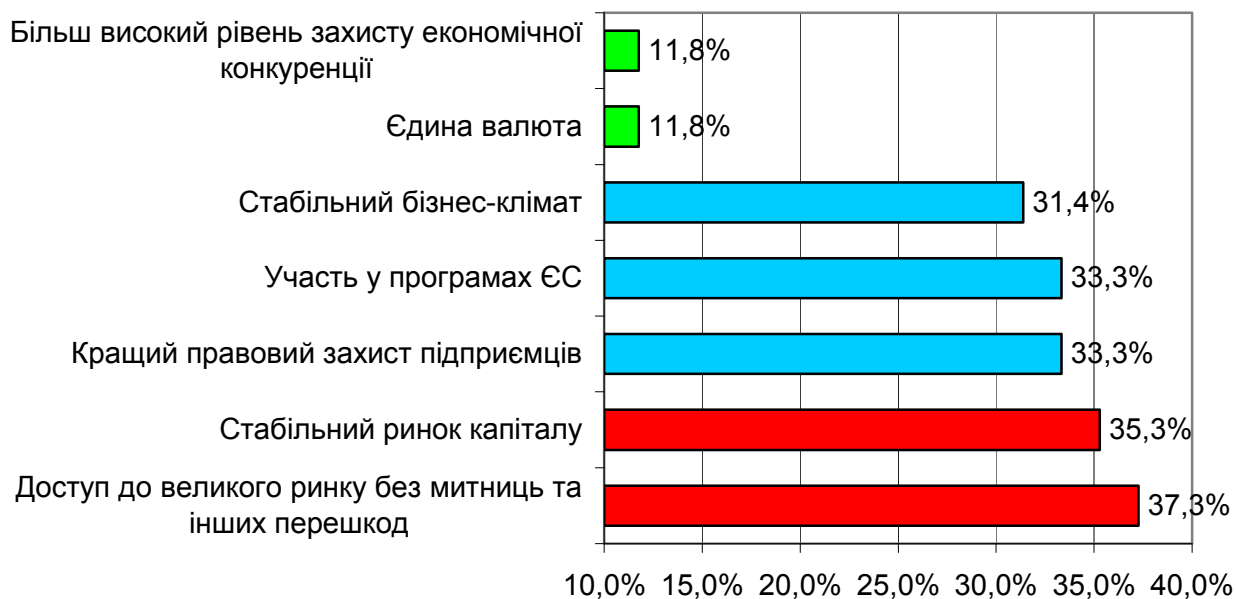

Рис. 7. Переваги вступу до ЄС

Доступ до великого ринку без митних перешкод (37,3%) та стабільний ринок капіталу (35,3 %) є на думку опитаних підприємств головними вигодами від початку процесу інтеграції та показують нам, чого цим підприємствам найбільше бракує в сьогodнішній Україні. Наступними в рейтингу переваг знаходяться кращий правовий захист підприємців (33,3%), участь у програмах ЄС (33,3%), стабільний бізнес-клімат (31,4%). Решта факторів мають порівняно невелике значення для респондентів.

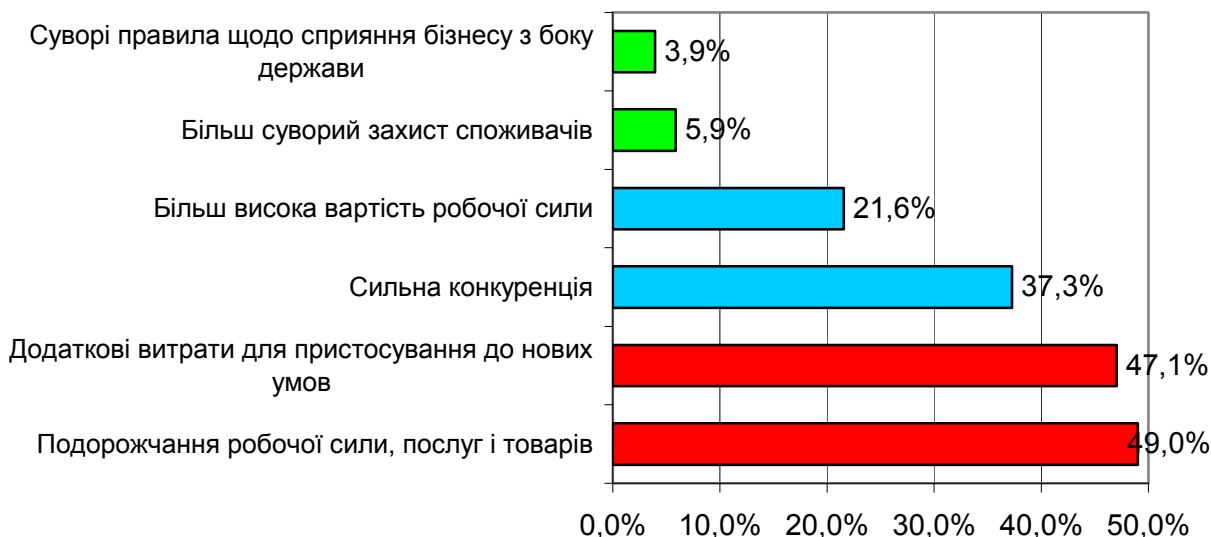

Рис. 8. Недоліки вступу до ЄС

З іншого боку 49% усіх опитаних підприємств з острахом очікують загального подорожчання (робочої сили, товарів та послуг), 47,1% - необхідність понести додаткові витрати на пристосування до нових умов, 37,3% - посилення конкуренції, 21,6% - більш високу вартість робочої сили.

Інші фактори мають порівняно невелике значення для респондентів.

3. Клієнти

Усі компанії з готовністю надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів.

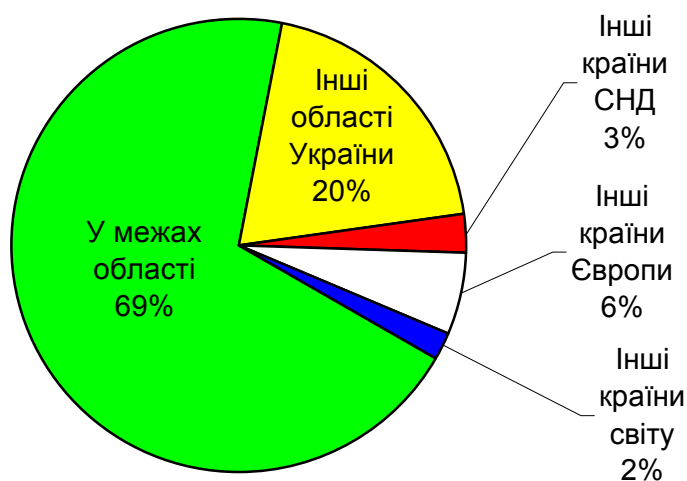

Рис. 9. Регіональний розподіл збуту продукції підприємств

Як видно з рис. 9 промисловість підприємств-респондентів Одеси має доволі низький рівень експортної орієнтації та диверсифікації клієнтів. Ринок України (у т.ч. місцевий і обласний) у загальній структурі становить майже 90%. Промисловість, транспорт, сфера торгівлі та послуг, очевидно, обслуговують місцевий ринок.

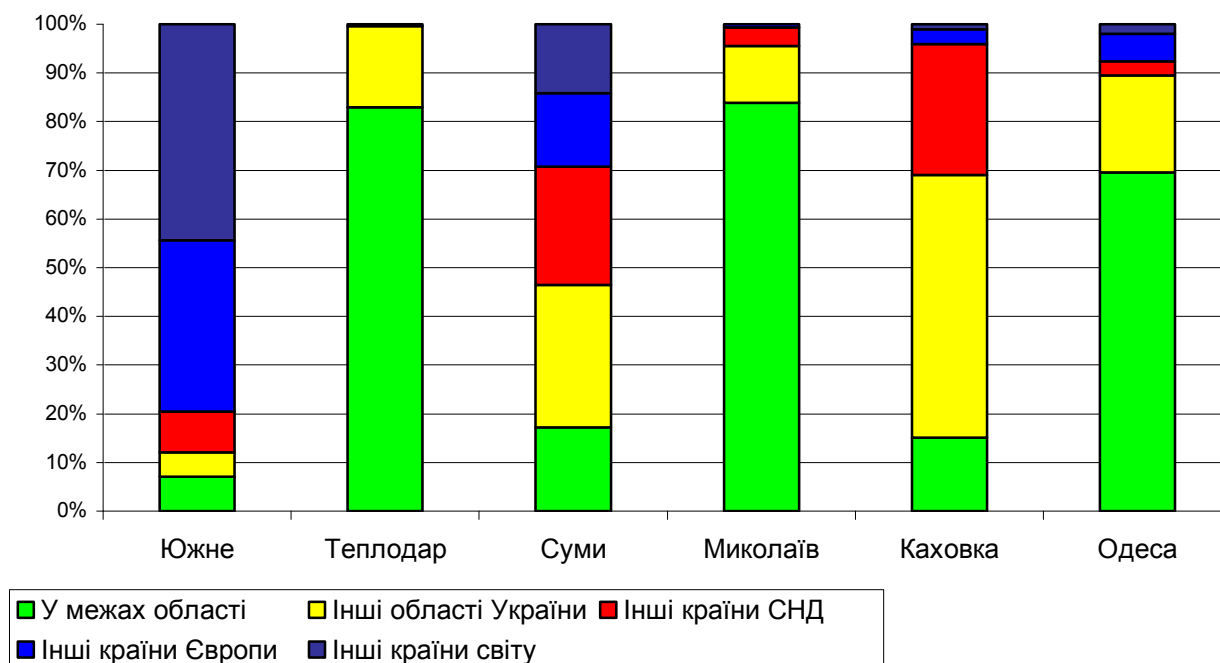

Рис. 10. Ринки збуту. Порівняння з іншими містами

Відзначимо, що в опитуванні не взяли участь всі підприємства-експортери, тому дане опитування не є репрезентативним щодо аналізу експортної складової економіки міста.

Середній збут усіх опитаних підприємств міста на одного працівника, знаходиться на рівні понад 472,9 тис. грн./рік. Цей показник є суттєво вищим, ніж середні показники по інших містах України.

Респондентам було задане питання про основні причини розташування підприємства саме у Одесі. Можна було обирати до трьох причин із шести, а також вказати «іншу» причину. Для 40 з 51 підприємства однією з основних причин розміщення у Одесі є наявність покупців (клієнтів), для 38 – наявність кваліфікованої робочої сили, 32 - наявність постачальників сировини, 28 - існування кластера споріднених компаній, 26 - постачальників комплектуючих, а 25 підприємств – існування бази для наукових досліджень і конструкторських розробок.

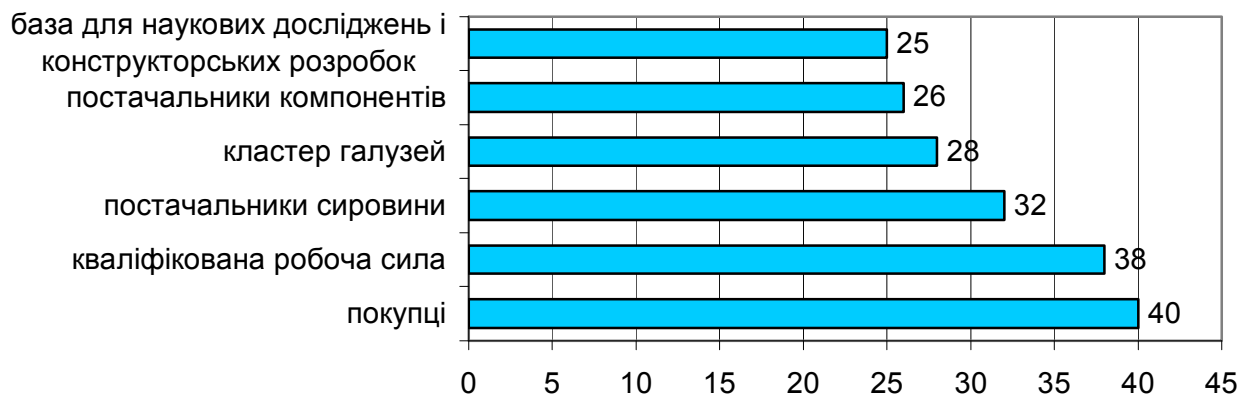

Рис. 11. Причини закріплення підприємств

У своїх коментарях щодо інших специфічних причин розміщення підприємства в Одесі 12 респондентів дали наступні відповіді:

- близькість торгового порту (5 відповідей)
- наближеність до Чорного моря (2 відповіді)
- природні ресурси Куяльницького лиману (2 відповіді)
- розвинута транспортна інфраструктура (2 відповіді)
- екологічно чисте сучасне виробництво
- ринок збуту продукції
- родючі ґрунти для вирощування кормової бази сільського господарства
- проживаю в цьому місті
- курортне місто
- історичне і географічне розміщення

4. Питання праці та зайнятості

Загальний рівень задоволення усіх працедавців Одеси якістю робочої сили є наступним: 37% працівників мають відмінну якість, 44% – добру, 16% – задовільну і 3% – погану. Середньостатистичні дані по Україні станом на 2005-2008 рр. є наступними: «відмінно» - 23%, «добре» - 47%, «задовільно»-25%, «погано» - 5%.

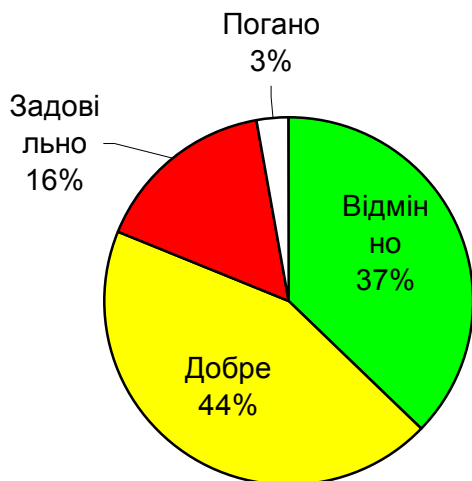

Рис. 12. Рівень задоволення працедавців Одеси якістю робочої сили

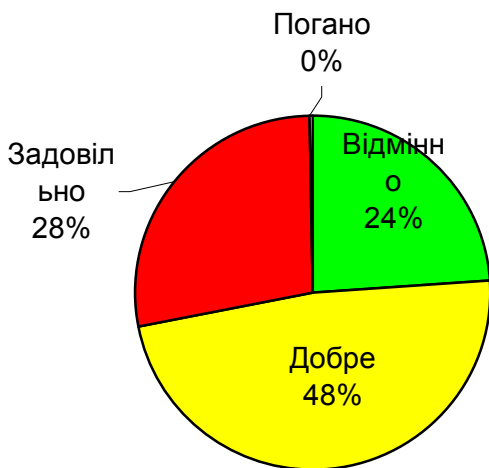

Рис. 13. Рівень задоволення малого бізнесу Одеси якістю робочої сили

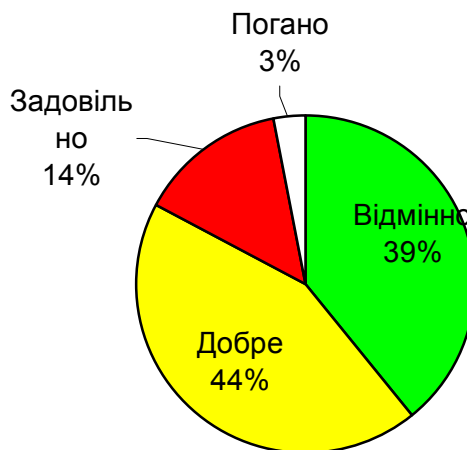

Рис. 14. Рівень задоволення середнього бізнесу Одеси якістю робочої сили

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем п'ять років тому на опитаних підприємствах становила 14801 особу. Збільшення кількості робочих місць спостерігалось до 2008 року, коли на підприємствах, що брали участь у опитуванні, працювало 32353 особи. Станом на 2009 рік на підприємствах-респондентах працює 30237 осіб. Прогноз працедавців на 2010 рік ще більш песимістичний – порівняно з 2009 роком буде скорочено майже 50% робочих місць.

Жінки складають 26,5% працівників у вибірці, що є порівняно нижчим показником, ніж у середньому по Україні і це логічно з огляду на «чоловічий» характер домінуючих секторів економіки міста. У той же час до вибірки не потрапили важливі роботодавці жінок – сфери освіти.

Частка працівників з вищою освітою становить усього 16,5% (у 2004 році – 24,4%).

Очевидно, ця цифра не є коректною для міста, оскільки значна частка людей з вищою освітою працює в бюджетних та фінансових установах які до вибірки майже не потрапили. Додатковим фактором, який підтверджує потенціал економічного розвитку міста, є наявність на 31% від загальної кількості опитаних підприємств підрозділів, які займаються науковими розробками нової продукції. Ще майже 20% респондентів розглядають можливість створення такого відділу

у найближчому майбутньому. На момент опитування у відділах конструкторських розробок працює 119 осіб. На запитання: «Що є результатом роботи відділу наукових досліджень/розробок?» дали відповіді дали 15 респондентів:

- розробка нових видів продукції та обладнання (6 відповідей)
- проекти розвитку мереж зв'язку
- розширення послуг по всій Україні
- нові напрямки практик, ще один сегмент ринку
- розробка нових дизайнів продукції
- покращення технічних показників продукції
- нові ідеї
- технологія зберігання вина
- нові рецептури
- удосконалення технологій перевалки вантажів
- технологія медичної реабілітації

Задоволення роботодавців якістю свого персоналу є порівняно вищим, ніж в середньому по інших містах України (рис.15).

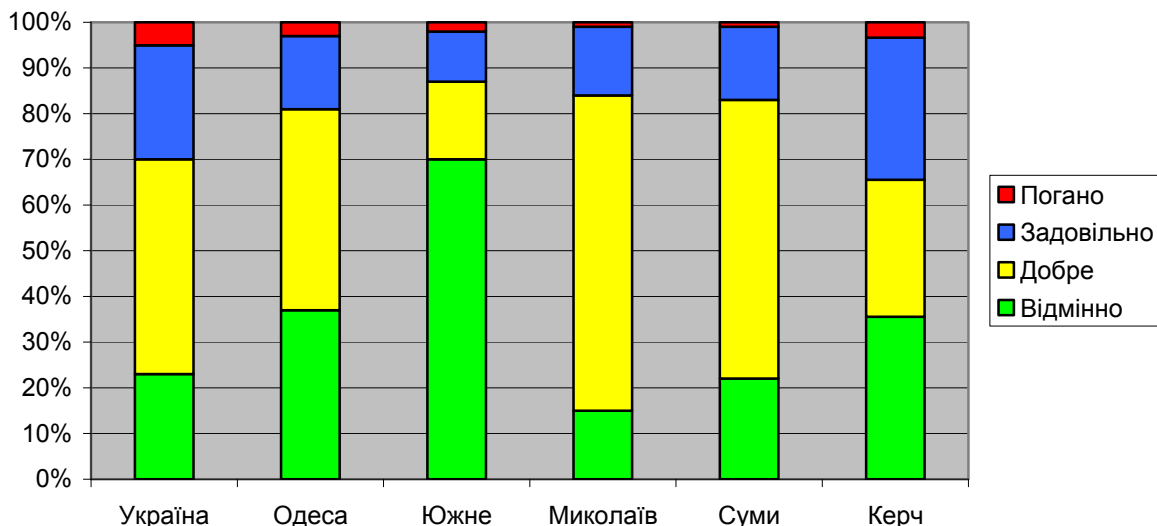

Рис. 15. Рівень задоволення працедавців деяких міст України якістю робочої сили

Нестача кваліфікованої робочої сили навіть сьогодні в умовах фінансово-економічної кризи та спричиненого нею вивільнення трудових ресурсів є суттєвою проблемою. Її відчують 46% підприємств, ще 26% очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому. У 28% підприємств такої проблеми немає.

Така ситуація на ринку праці у перспективі (після завершення кризового періоду) загрожує швидким зростанням попиту на кваліфіковані кадри і думати про забезпечення цього майбутнього попиту необхідно вже зараз.

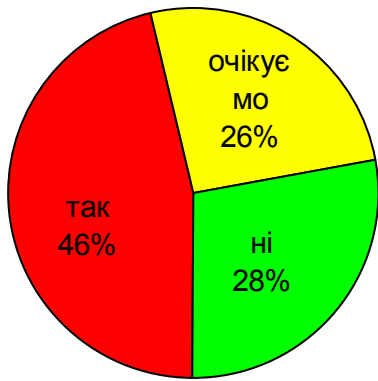

Рис. 16. Нестача робочої сили

Фактична місячна заробітна плата на опитаних підприємствах становить у середньому 2123 грн. Ці показники є порівняно вищими від середніх по Україні, і по Одеській області.

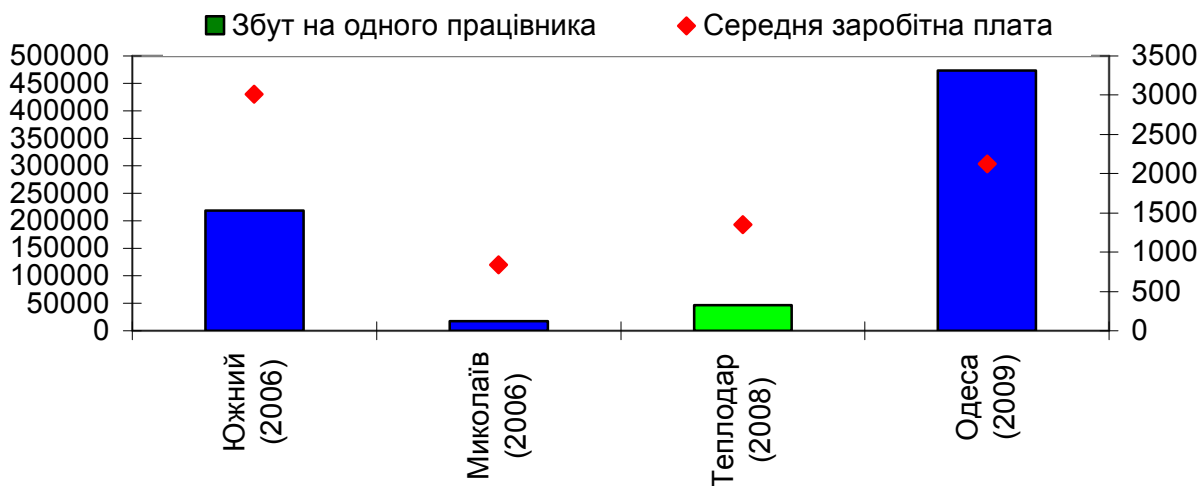

Рис. 17. Заробітна плата та збут

Загалом, диференціація середньої заробітної плати на підприємствах у місцевій економіці відбувається у широкому діапазоні (понад 1000% різниці) від 419 грн. до 4636 грн. на місяць.

На запитання: «Нестачу яких спеціальностей ви відчуваєте?» відповіді дали 20 респондентів:

- фахівці технічних спеціальностей (2 відповіді)
- медичний персонал (2 відповіді)
- експедитор зі знанням іноземної мови (2 відповіді)
- водії (2 відповіді)
- економісти-практики з ціноутворення
- економісти-практики з управлінського обліку
- наладчики лінії розливу
- фахівці з племінного тваринництва, рослинництва
- машиніст екскаватора
- машиніст дробильних комплексів

- спеціалісти по вирощуванню квіткової і декоративної продукції
- кондуктори
- інженери
- слюсарі
- авіаслюсарі
- авіаційні спеціалісти
- малярі по дереву
- спеціалісти зі страхових послуг
- дорожні робітники
- будівельники
- працівники сфери послуг
- маркетологи
- механіки
- торгові представники
- інженер-технолог хлібопечення

5. Нерухомість

У цій сфері ситуація в Одесі має як позитивні, так і негативні сторони (див. рис. 18).

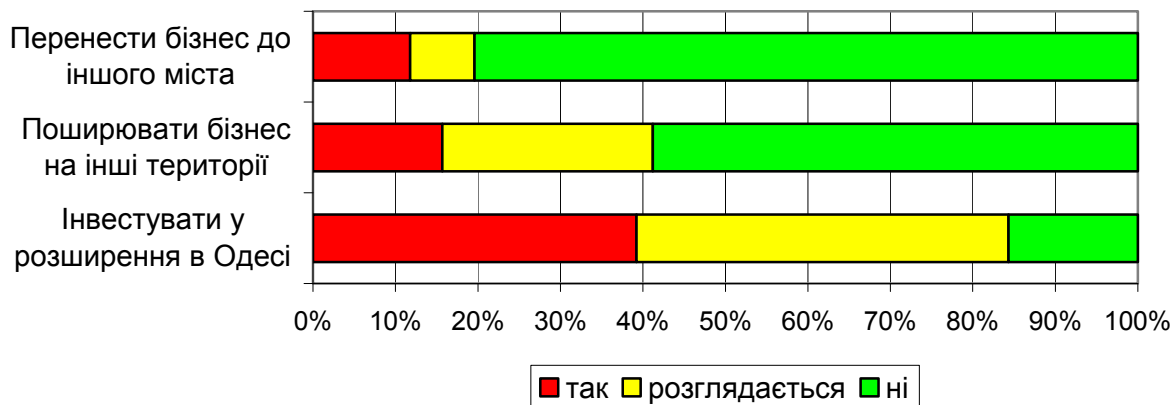

Рис. 18. Інформація про нерухомість і можливості для розширення

З 51 респондента, що дали відповідь на це запитання, власниками будівель або землі є 17 підприємств, 20 є лише орендарями, крім того 14 підприємства мають майно для ведення бізнесу, але у той же час частину орендують.

Можливість розширення (наявний земельний ресурс) у даному місцезнаходженні має 28 фірм. Брак нерухомого майна для розширення зазначили 23 фірм.

У той же час, 5 з опитаних підприємств міста цілком готові надати в оренду або продати частину своїх приміщень, а 16 розглядають таку можливість у майбутньому. У переважній своїй більшості підприємства не готові продавати або здавати в оренду надлишки майна.

23 підприємств розглядають можливість розширення в Одесі. Лише 20 підприємств мають твердий намір розширювати бізнес в Одесі. Решта – 8 респондентів не планують розширення.

Лише 6 з 51 респондента розглядають можливості для перенесення бізнесу з міста Одеса. Причинами для такого рішення вони назвали наступні (див. рис. 19):

Рис. 19. Причини перенесення бізнесу з Одеси

На запитання: «Що можна зробити, щоби заохотити Вас залишитися?» відповіді дали 5 респондентів:

- не заважати (2 відповіді)
- покращити конкурентне середовище
- знизити всі податки,
- знизити витрати на дозвільні і контролюючі органи
- пільгові тарифи на енергоносії,
- пільгове фінансування

Значно більше бажаючих інвестувати в Одесі, на території існуючого місцезнаходження – 43 респондентів вирішили це зробити, або розглядають таку можливість.

Загальні ж настрої щодо перспектив інвестування (навіть не дивлячись на вплив фінансово-економічної кризи) доволі оптимістичні. 45% респондентів вказали, що у найближчі 1-3 роки вони планують інвестувати у розвиток бізнесу понад 10637 млн. грн. та створити понад 2400 робочих місць.

Порівнювати рівень інвестиційної активності в Одесі та інших містах України (де опитування проводилось у 2005-2008 рр.) не видається можливим з огляду на значний вплив фінансово-економічної кризи.

6. Послуги та відносини з органами місцевої влади

Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). У середньому ці послуги отримали оцінку 3,2, що є дещо гіршим показником, ніж у середньому по Україні (3,1). Рейтинг подано на рис. 20, де стовпчики жовтого кольору – середні значення по інших містах України. (дані 2005-2008 рр.) Суттєво краще, ніж в інших містах, оцінені послуги:

- «збирання і вивезення твердих побутових відходів» - 2,81 (в інших містах у середньому – 3),
- «утримання доріг» - 2,90 (в інших містах – 3,4);

Гірше, ніж в інших містах, була оцінені такі послуги, як:

- «надання ділянок і будинків для ведення бізнесу» - 3,9 (в інших містах – 2,92)
- «підтримка малих та середніх підприємств» - 3,66 (в інших містах – 3,04).
- «ліцензування і надання дозволів на будівельні роботи» - 3,57 (в інших містах – 3,12),
- «ліцензування і надання дозволів на ведення бізнесу» - 3,25 (в інших містах – 2,76)

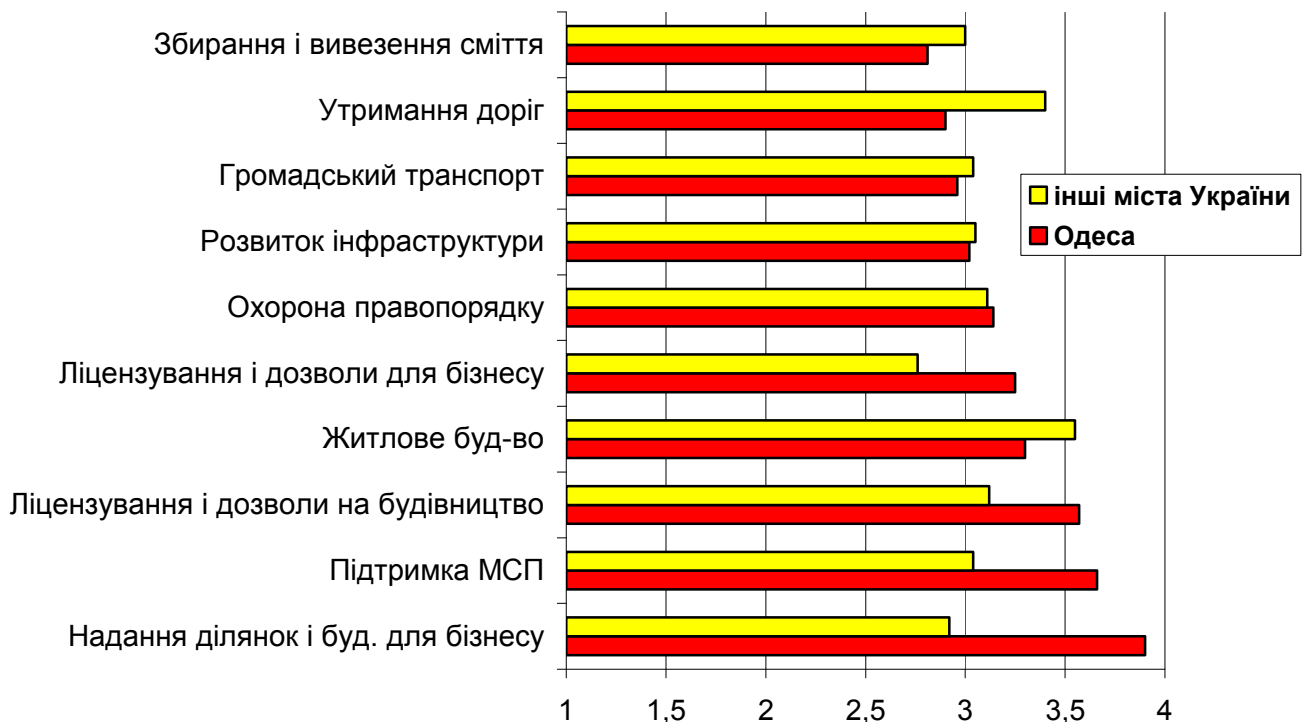

Рис. 20. Послуги органів влади

Примітка. Оцінювання відбувалось за 4-х бальною шкалою, де «1» - відмінно, «2» - добре, «3» - задовільно, «4» - погано.

Підприємці міста оцінивши якість послуг, що надаються місцевою владою також визначили свої пріоритети щодо сфер у яких вони хотіли б бачити покращення у найкоротші терміни (відповіді на це запитання дали 23 респонденти з 51 опитаного) – див. рис. 21.

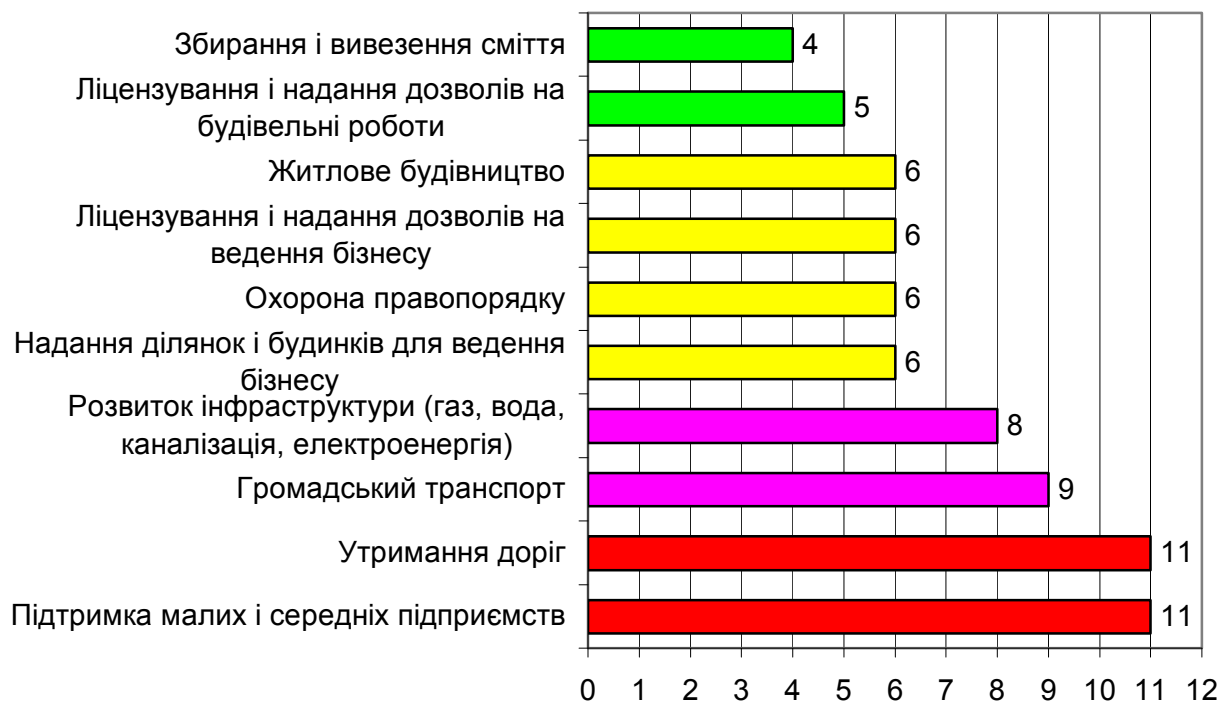

Рис. 21. Пріоритети щодо покращення якості послуг

На думку 20% респондентів, місто в першу чергу має почати надавати більш активну підтримку малих і середніх підприємств та утримання доріг, 17% бажають покращення сфери громадського транспорту, 16% - розвитку міської інфраструктури (газ, вода, каналізація і т.п.), 12% - активізації житлового будівництва, покращення у сфері охорони правопорядку, ліцензування та надання дозволів на ведення бізнесу, надання будівель та земельних ділянок.

Підприємства також запитували про послуги, які мають надаватися міською владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу міста. Як демонструє рис. 22, підприємства активно підтримують всі з запропонованих послуг, крім «безкоштовне надання земельних ділянок», щодо якої понад 60% опитаних мають суттєві заперечення. Цікаво, що на відміну від компаній в інших країнах Східної Європи, респонденти меншою мірою підтримують ідею надання міською владою за символічну ціну приватним підприємствам вільних ділянок, які забезпечені інфраструктурою – схоже, вони не бачать гарантії, що ті, хто отримає таку форму субсидії, насправді почне створювати робочі місця, а сам процес буде прозорим.

Найбільшою популярністю серед респондентів користувалися такі ідеї: розвиток робочої сили, надання фінансової підтримки підприємствам. Ці ідеї повністю або частково підтримують понад 90% респондентів.

На другому місці за оцінкою респондентів знаходяться такі послуги з місцевого економічного розвитку як: активне залучення інвестицій та надання податкових стимулів (80% підтримки), на третьому місці – зацікавленість аби у міській раді працювали б високопрофесійні кадри-спеціалісти з місцевого економічного розвитку, які мали б надавати допомогу підприємствам (73% підтримки респондентів). Наступними в рейтингу інтересів респондентів знаходиться створення Центру сприяння бізнесу (65% підтримки), надання безпосередньої підтримки управління (пошук нових ринків та партнерів містом для підприємств), надання переваги місцевим фірмам – близько 50% респондентів.

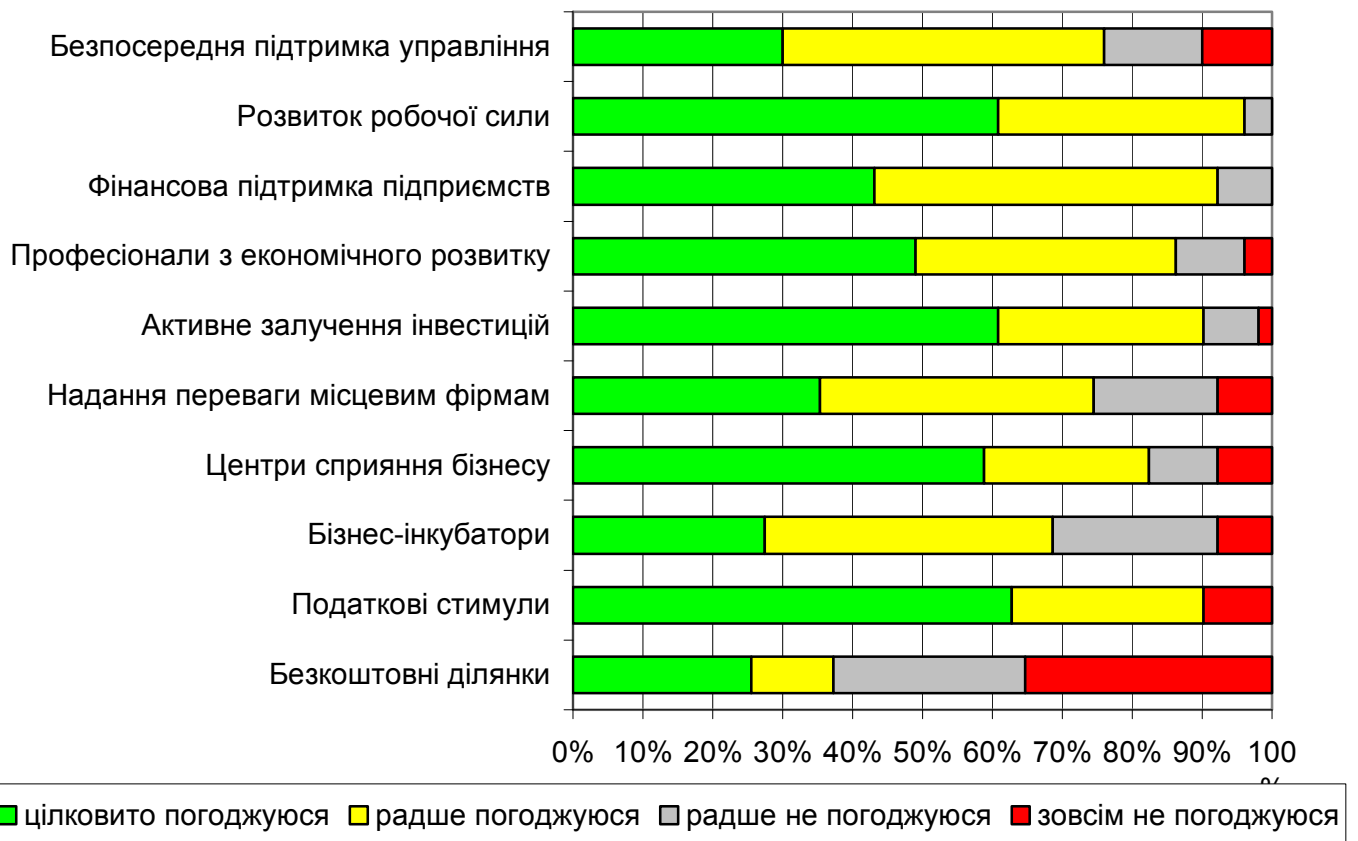

Рис. 22. Послуги підрозділу з економічного розвитку

Чотирнадцять з 51 підприємства висловили свої додаткові побажання щодо того що мала б зробити місцева влада задля економічного розвитку міста (процитуємо):

- виділяти гранти на підготовку підприємців-початківців
- супровід бізнесу для підприємців-початківців
- інформаційний зв'язок з підприємцями міста
- фінансування заходів по реалізації міських програм
- виконувати розпорядження мера
- не заважати працювати
- створення загальної інформаційної бази бізнесу і бізнес-стосунків
- чим менше, тим краще, кожна послуга від влади в наших умовах перетворюється в обов'язкову і спричиняє корупцію
- іміджеві послуги для реклами Одеси як курортного міста
- благоустрій схилів
- громадський транспорт
- впливати на конкретні органи міста для надання допомоги підприємству
- гарантувати залучення дешевих ресурсів взамін на створення робочих місць
- створити умови для роботи бізнесу у місті

- впорядкувати роботу фіскальних органів
- пільгове оподаткування
- стимулювати соціальне партнерство санаторно-курортних закладів з бізнесом і регулярно використовувати муніципальне замовлення для оздоровлення мешканців міста
- пільги місцевим підприємствам для участі у виставках

Підприємства-респонденти також оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Отримані результати (рис. 16) демонструють відносно низький рівень контактів підприємців з більшістю органів влади та управління, а також організаціями, що підтримують бізнес.

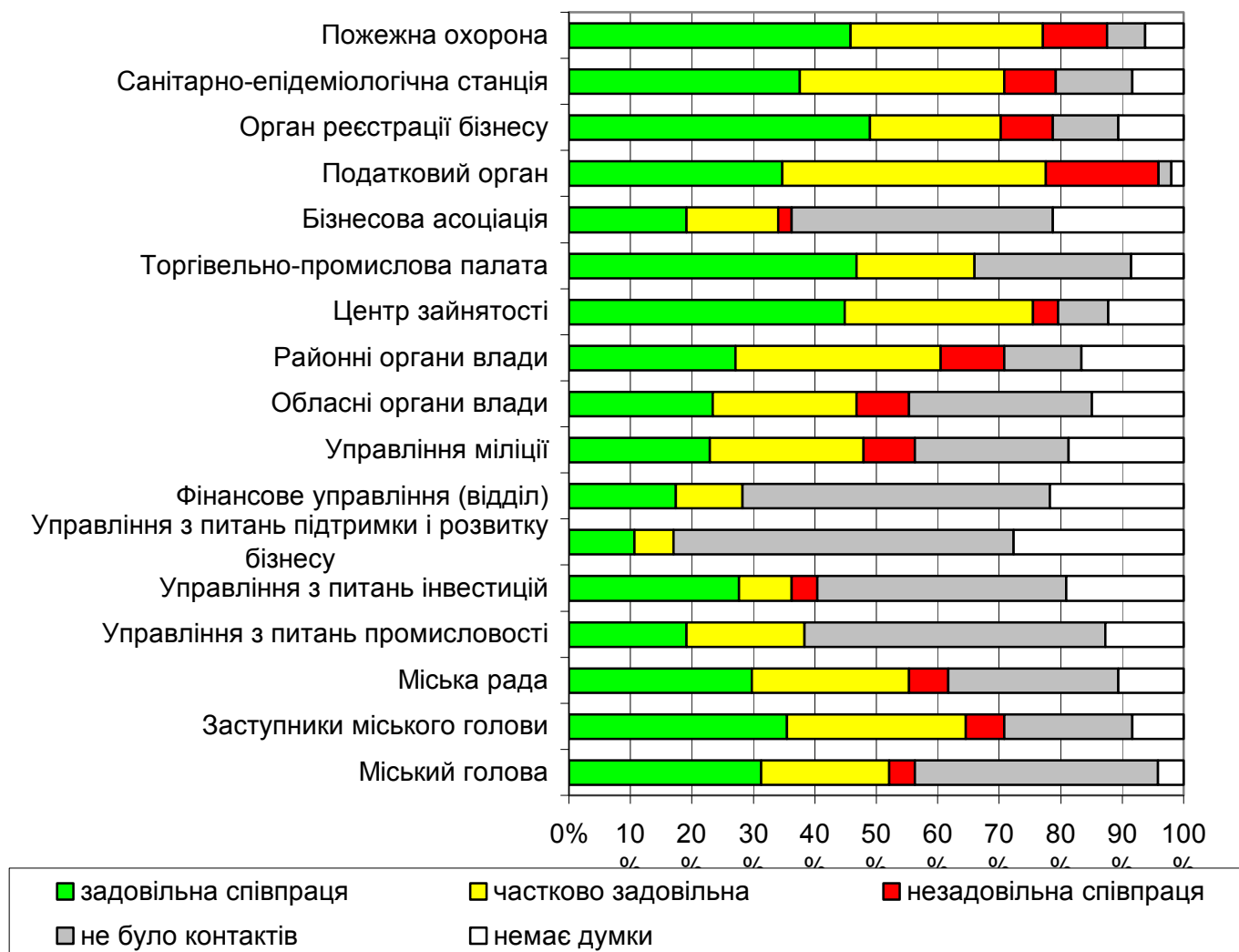

Рис. 23. Контакти з органами влади та управління

Найбільш позитивним є рівень контактів з торгово-промисловою палатою (найвищий рейтинг), і далі в порядку зменшення рейтингу – органом реєстрації бізнесу, управлінням з питань інвестицій, фінансовим управлінням та центром зайнятості.. Серед 18-ти посадових осіб, установ та організацій, які оцінювались на предмет «контактності» лише 7 отримали позитивні оцінки.

Найбільш негативно респонденти оцінили ефективність контактів з податковим органом (найгірший рейтинг) , і далі в порядку зменшення рейтингу – районними органами влади, управлінням міліції, обласними органами влади, санітарно-епідеміологічною станцією, міською радою.

На запитання «Якою є найбільша проблема, коли доводиться мати справу з цими установами?» критичні коментарі надали 19 підприємств: (нижче подаємо за рейтингом):

- бюрократія (6 відповідей)
- корупція (4 відповіді)
- байдужість до проблем підприємців (3 відповіді)
- строки вирішення питань (3 відповіді)
- хамство і непрофесійність співробітників фіскальних органів
- неправомірне втручання управління міліції в господарську діяльність підприємства
- відсутність підтримки розвитку виробництва
- однобокий підхід до питань
- не вирішують питання видачі держакту землекористування по території виділеної рішенням місцевої ради
- неадекватна ціна питання
- безвідповідальність чиновників

7. Критичні питання

Респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку. Маючи змогу вибирати з дванадцяти запропонованих проблем лише три найбільш важливі, респонденти розподіли свій вибір наступним чином (див. рис. 24):

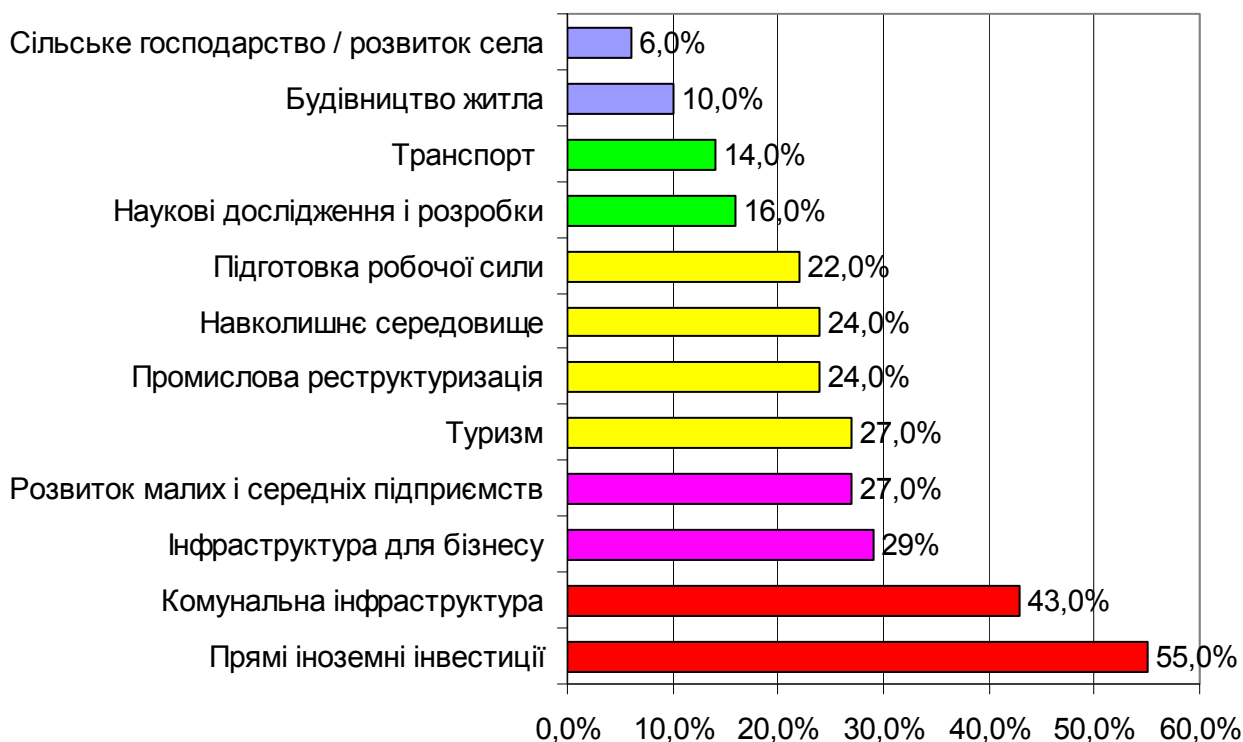

Рис. 24. Критичні питання (усі респонденти)

8. Загальні враження

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Одесі, а також про місто як місце для ведення бізнесу. Оцінки респондентів були порівняні з результатами опитування в інших містах України.

Сумарна оцінка органу місцевого самоврядування Одеси (2,62 за шкалою, де 4-найгірший бал, а 1- найкращий) трохи перевищує оцінку органів самоврядування в інших містах України (3 бали).

Місцева влада Одеси (міський голова, міська рада, виконавчий комітет) отримала суттєво нижчі оцінки, ніж місто, як місце для ведення бізнесу.

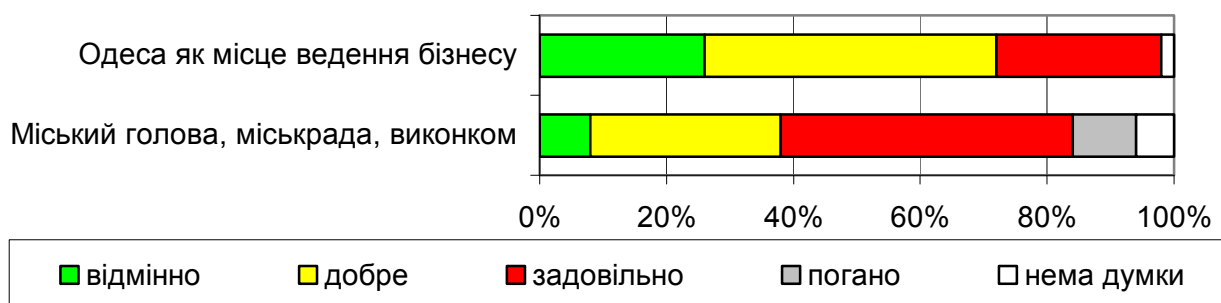

Рис. 25. Загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат міста

Майже третина опитаних підприємств вважає Одесу відмінним місцем для ведення бізнесу, ще понад 40% оцінюють місто на «добре». У порівнянні з іншими містами України респонденти Одеси дали своєму місту високі оцінки.

Серед найважливіших **сильних сторін** місцевого бізнес-клімату 32 респонденти назвали:

- географічне положення (12 відповідей)
- наявність торгового порту (4 відповіді)
- наявність кваліфікованих трудових ресурсів (4 відповіді)
- наявність промислового, туристичного і наукового потенціалу (3 відповіді)
- хороше транспортне сполучення (2 відповіді)
- можливість розширення ринку збуту продукції (2 відповіді)
- висока ділова активність (2 відповіді)
- турбота про розвиток малого бізнесу
- наявна стратегія розвитку міста і його структур
- невтручання в діяльність підприємства
- інтернаціональність
- залишки культури
- залучення інвестицій
- розробка генерального плану розвитку міста
- в окремих службах є професійний підхід
- розширення меж самого міста
- будівництво житла
- ремонт і будівництво доріг
- будівництво житла,
- будівництво об'єктів соціальної сфери
- реставрація історичної спадщини
- розвиток медицини
- можна працювати
- розвинута інфраструктура

- спрощена реєстрація підприємництва через єдине вікно, визначені вартість і терміни цих послуг
- доброзичливість
- конструктивізм
- міський голова на своєму місці
- наявні умови для розвитку бізнесу
- зростання економіки

Негативні чинники (відповіді дали 49 респондентів):

- корупція, у тому числі надання органами влади незаконних переваг політичній еліті та близьким підприємцям (5 відповідей)
- непрозорість роботи міської влади для громадськості (4 відповіді)
- загальна економічна нестабільність (3 відповіді)
- не вистачає професіоналів у міській владі (3 відповіді)
- відсутність податкової політики для захисту інвесторів (2 відповіді)
- нестабільна політична ситуація (2 відповіді)
- відсутність стратегії розвитку міста (2 відповіді)
- не завжди враховується думка бізнесу (2 відповіді)
- високий рівень податків (2 відповіді)
- рейдерські захоплення підприємств
- нищення великої промисловості
- дорожнеча енергоресурсів
- відсутність захисту інвестицій та пільг для інвесторів
- бюрократія
- активна конкуренція
- складність в отриманні фінансування
- неможливість виборів достойних громадян
- дефіцит бюджету країни і міста
- курортне і промислове місто не розділені
- нема поваги до національного товаровиробника (платника податків, соціального партнера)
- дорога робоча сила
- дорога оренда виробничих приміщень
- мало придатних ділянок для розширення виробництва
- зажатість, байдужість загальної маси населення
- зайві затрати, яких в нормальних умовах можна було б уникнути
- низький рівень культури
- тіньова економіка
- постійне погодження дозвільних документів
- слабка позиція в міськраді
- недостатній контроль комунальних підприємств
- конкуренція іноземних цін
- невелика кількість населення
- зношені комунікації
- наявний потенціал не розвивається
- сезонність роботи

Завершальні коментарі надали 5 респондентів:

1. за своїм потенціалом Одеса один з найбільш позитивних регіонів для бізнесу. Цьому сприяють багато факторів, у тому числі і підприємливість населення, однак розвиток бізнесу гальмується високими бар'єрами виходу на ринки і несприятливою законодавчою базою, на яку місто навряд чи може впливати, однак вирішуючи питання розвитку бізнес-середовища міська рада повинна залучати до роботи представників бізнесу - консультантів, аудиторів, юристів та інших підприємців, які володіють реальною інформацією про бізнес-процеси у місті. Надаючи гранти на навчання підприємців-початківців, місто не лише залучить до створення нормального

бізнес-середовища висококваліфікованих спеціалістів, але й забезпечить адаптацію підприємців-початківців до ринкових умов. Чим освіченіший підприємець – тим менше хабарів він буде платити чиновникам. Станом на дату опитування інвестиційний клімат у місті і країні потребує покращення, оскільки відсутнє законодавство, яке захищатиме інтереси інвестора і законодавча база в цілому не сприяє розвитку бізнесу.

2. більше висвітлювати в ЗМІ напрямки розвитку міста, що із запланованого зроблено, що ні і чому;
3. для успішного розвитку бізнесу в місті необхідна спільна робота міських служб з підприємствами МСП по вибору стратегічного напрямку та пріоритетів розвитку міста, по мінімізації поточних витрат на розвиток і відкриття бізнесу, скорочення дозвільних документів, податкових і контролюючих організацій, надання кредитів підприємствам МСП;
4. дуже складна таблиця для заповнення, повірте, дуже важко для керівника підприємства витратити час на заповнення даної анкети;
5. Просимо врахувати при стратегічному плануванні економічного розвитку міста Одеси наступні стратегічні напрямки розвитку порту:
 - постійне покращення умов прийому та обслуговування пасажирів і пасажирських суден для збільшення пасажиропотоку морського вокзалу до 500 тис. пасажирів у рік до 2015 року і до 1 млн. туристів на перспективу.
 - створення сприятливих умов для обслуговування контейнерних вантажопотоків, постійне збільшення долі контейнеризованих вантажів у загальному об'ємі вантажів, які проходять через порт. Збільшення пропускної здатності порту по перевалці контейнерних вантажів до 2 млн. TEU в рік. Забезпечення можливості прийому суден-контейнеровозів місткістю до 8000 TEU.
 - забезпечення універсальності існуючих терміналів порту і тих, які планується побудувати для обслуговування всіх існуючих вантажопотоків, окрім екологічно небезпечних.
 - покращення безпеки зберігання і перевантаження вантажів, попередження їх незаконного переміщення.
 - створення максимально безпечних для навколишнього середовища умов роботи порту.
 - зменшення споживання енергоносіїв за рахунок впровадження сучасних енергозберігаючих технологій.

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти м. Одеса. Їхнє спільне ставлення до міської влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє міста – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Експертному комітету стратегічного планування в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням бізнесового клімату в місті.

Проект «Локальні інвестиції і національна конкурентоспроможність» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію експертному комітету стратегічного планування, а також усім працівникам виконавчого комітету Одеської міської ради, які присвятили свій час і зусилля проведенню опитування.